

Ag déanamh comhráite beaga as an 'gComhrá Mór'

Spreag comhrá eolasach
idir thuismitheoirí agus páistí
faoi chaidrimh, gnéasacht
agus fás aníos.

**Cad é an
leabhrán seo
agus cén
tábhacht a
bhaineann leis**

Do roinnt tuismitheoirí agus cúramóirí, bíonn sé deacair na focail cuí a aimsiú chun labhairt le leanaí faoi chaidreamh, gnéasacht agus fás aníos. Chun cabhrú leat an comhrá seo a bheith agat le do leanaí sna luathbhlianta agus de réir mar a fhásann siad, tá leabhair ar an liosta sa leabhrán seo ó ‘Healthy Ireland’ (HI) atá ar fáil ó do leabharlann chomh maith le roinnt tacaíochtaí eile.

Nuair a ghlacann tú an deis chun comhrá a bheith agat le do pháiste de réir mar a fhásann sé/sí, laghdaítear an deacracht a bhíonn ag baint leis an ‘gcomhrá mór’ amháin agus cothaítear cur chuige teaghlaigh nuair a bítear ag caint faoi na hábhair tábhachtacha. Cabhraíonn seo le do pháiste chun dearcadh sláintiúil a fhorbairt maidir leis an gcorp, gnéasacht agus caidrimh agus tuigeann sé/sí gur foinse muiníneach tusa chun eolas agus comhairle a sholáthar faoin saol seo atá lán de theachtaireachtaí chontrártha.

Cad atá ráite sa taighde...

Bíonn tuismitheoirí ag soláthar eolas, meoin agus luachanna dá bpáistí faoin gcorp, a gcaidrimh agus gnéasacht ar shlíte feasach agus neamhfheasach i ngan fhios dóibh féin.¹

Is mian le formhór na dtuismitheoirí cabhrú lena bpáistí chun meon dearfach agus sláintiúil a fhorbairt i leith an corp, a gcaidrimh agus gnéasacht.¹

Bíonn tionchar maith ag oideachas gnéis ar dhaoine óga maidir le h-eolas sláinte ghnéis agus iompar a bhaineann leis.²

Nuair a bhíonn comhrá soiléir agus tacúil agat le do pháistí, ar chaoi a fheileann don aois atá slánaithe acu, cabhraíonn seo leo roghanna níos fearr a dhéanamh agus iompar sláintiúil i leith gnéas a bheith acu. Ag smaoiniú ar seo, tá na háiseanna agus ábhair atá liostáilte sa leabhrán seo curtha in oiliúint do na staideanna éagsúla i saol do pháiste.

¹Conlon, C. (2018) Supporting Parents Communicating with Children Aged 4–9 Years about Relationships, Sexuality and Growing Up

²UNESCO (2018) International Technical Guidance on Sexuality Education; WHO(2010) Standards for Sexuality Education in Europe

Tá roinnt topaicí liostáilte sa leabhrán seo a moltar duit labhairt fúthu ag aoiseanna éagsúla. Tá aithne níos fearr agatsa ar do pháiste agus is tusa is fearr a dhéanfas cinneadh faoin méid a thuigeann do pháiste agus na riachtanais gnéasoideachais atá aige/aici

Roinnt leabhair a molann Healthy Ireland chun tú a chur chun síuil

Ag labhairt le do pháiste óg faoi chaidrimh, gnéasacht agus fás aníos.

Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte (FSS)

Conversations that matter: talking to children and teenagers in ways that help

Margot Sunderland

Help your kids with growing up

Robert Winston

Nóta: Úsáidtear an focal ‘gnéasacht’ sa leabhrán seo chun cur síos ar gach gné d’fhorbairt ghnéis an duine. Níl sé teoranta do ghnéaschlaonadh agus gníomhaíocht ghnéasach

Leanaí aois 0-5

Labhramís faoi...

- Go bhfuil sé ceart go leor ceisteanna a chur faoi aon ní agus a bheith ag súil le freaga réasúnta
- Ag tuiscint agus ag ainmniú braistintí agus mothúcháin
- Inscne – an chaoi a n-airíonn sé/sí mar buachaill, cailín nó eile
- Tadhail chuí agus míchuí le agus ó dhaoine eile
- Na hainmneacha cuí do bhail príobháideacha a gcoirp, na ball giniúna san áireamh
- Go bhfuil sé ceart go leor na bail giniúna a thadhail iad féin ach gan é a dhéanamh go poblí

Liosta Léitheoireachta Healthy Ireland

Bláth Chumhachtach Thomáis: Ag labhairt le do Pháiste Óg

Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte (FSS)

And Tango Makes Three

Justin Richardson, Peter Parnell and Henry Cole

The Great Big Book of Families

Mary Hoffman and Ros Asquith

Leanaí aois 5-8

Labhramís faoi...

- Coirp agus mothúcháin ar shlí dearfach agus le meas
- Bí treallúsach faoi úinéireacht choirp
- Inscne agus cur chuige sláintiúil
- Cá as a dtagann leanaí
- Struchtúir éagsúla teaghlaigh (m.sh. tuismitheoir singil, beirt-tuismitheoir, Tuismitheoir den inscne céanna)

Liosta Léitheoireachta Healthy Ireland

Where Willy Went

Nicholas Allen

Let's Talk about: Where Babies Come From

Robie H Harris and Michael Emberley

Let's Talk about: The Birds and the Bees

Robie H Harris and Michael Emberley

Let's Talk about: Girls, Boys, Babies, Bodies, Families and friends

Robie H Harris and Michael Emberley

Leanaí aois 8-12

Labhramís faoi...

- Athruithe a thagann le caithreachas agus conas réiteach lena n-aghaidh
- Sláinteachais agus conas aire a thabhairt don choirp
- Cairdeas sláintiúil agus mífholláin
- Ag baint úsáide as an idirlíon agus conas fanacht sábháilte ar líne agus as líne
- Inscne agus steiréitíopa inscne sna meáin

Liosta Léitheoireachta Healthy Ireland

You are awesome Matthew Syed

What's happening to me? (Boy) Alex Frith

What's happening to me? (Girl) Alex Frith

The Care and Keeping of You Book 1

Valerie Lee Schaefer and Cara Natterson

Dr Christian's guide to growing up

Christian Jessen

Dr Christian's guide to dealing with tricky stuff

Christian Jessen

The girls guide to growing up great

Sophie Elkan

Busy Bodies

Aistear na nÓg - Feidhmeannacht
na Seirbhíse Sláinte (FSS)

Adolescents aois 13-19

Labhramís faoi...

- An tionchar atá ag na meáin agus piarghrúpa ar íomha coirp agus gnéasacht
- Céard é caidreamh sláintiúil agus an tábhacht a bhaineann le teorainn
- Gnéaschlaonadh, mealladh gnéasach agus grá
- Ag forbairt luachanna pearsanta faoi ghnéasacht
- An dlí maidir le gníomhaíochtaí ghnéis ar líne agus as líne
- Úsáid chuí an idirlíon agus conas a bheith sábháilte
- Gnéas sábháilte, frithghiniúint, ionfhabhtú gnéas-tarchurtha agus toiliú gnéasach
- Conas eolas muiníneach a fháil faoi ghnéis, sláinte ghnéis agus seirbhísí a bhaineann leo

Liosta Léitheoireachta Healthy Ireland

The Care and Keeping of You Book 2
Cara Natterson

Growing Up for Boys
Alex Frith and Felicity Brooks

Consent - The new rules of sex ed
Jennifer Lang

Let's talk about: changing bodies...
Robie H Harris and Michael Emberley

Trans Mission Alex Bertie

This book is gay Juno Dawson

Spare me "The Talk"!

Jo Langford

Nodanna maidir le labhairt faoi chaidrimh, gnéasacht agus fás aníos

Bí ullamh: Bain úsáide as leabhair agus físeáin ag gach staid den fhorbairt chun na teachtaireachtaí faoi chaidrimh agus gnéasacht a theastaíonn uait a phlé a shoiléiriú.

Bíodh sé ábharthach: Nuair atá toirchis nó páiste nua sa teaghlach, nó ceist ghnéasach ar an scáileáin nó sna meáin, glac an deis labhairt faoi.

Tosaigh go luath agus coinnigh an t-ábhar simplí: Labhair le do pháiste faoi chaidrimh. Cabhraíonn seo chun an chomhrá a choinneáil normálta agus chun gnásanna sláintiúla a chothú.

Múin úinéireacht choirp: Tá sé tábhachtach go dtuigeann do pháistí gur leo féin a gcoirp agus nach gá dóibh ligint do dhaoine eile tadhaill a dhéanamh ar shlí neamh-shábháilte agus/nó nach maith leo. Seo an tús á chur le múineadh faoi thoiliú. De réir mar a fhasann sé/sí is féidir labhairt faoi toiliú i leith téacs nó íomhá a chur ar líne, agus níos déanaí faoi chaidreamh ghnéis.

Múin na fíricí agus ansin lean ar aghaidh: Labhair le do pháiste faoi do thuairimí agus an méid a chreideann tú faoi gach gné den ghnéasacht, ag cur do thuairim faoi chaidrimh sláintiúla san áireamh.

Déan giota ag an am – ná tabhair an iomarca eolas ag an am: Ní cur i láthair amháin atá ann, ní bheidh tú in ann labhairt faoi gach ní ag aon am amháin. Is féidir labhairt arís faoi thopaicí de réir mar a fhorbraíonn do pháiste suim agus tuiscint faoin ábhar.

Bí i do thuismitheoir so-inste: Éist go géar leis an méid atá le rá ag do pháiste faoin saol; faoi na nithe a chuireann áthas, buairt nó imní air/uirthi. Déanfaidh siad é seo le focail agus gníomhartha.

Bí i do thuismitheoir so-iarrtha: Trí d'fhocail agus cur chuige, cuir fáilte roimh fhiosracht do pháiste. Cuir ceisteanna lách chun an méid atá ar eolas cheana féin a mheas. Mura bhfuil freagra agat ar cheist abair nach bhfuil a fhios agat ach go bhfaighfidh tú amach faoi.

**Breis Áiseanna
Caidrimh agus
Gnéasacht**

- Is láithreán gréasán de chuid FSS é **sexualwellbeing.ie** agus tá rannóg ann chun cabhrú le tuismitheoirí labhairt lena leanaí faoi chaidrimh, gnéasacht agus fás aníos
- Is láithreán gréasán de chuid FSS é **healthpromotion.ie** – is féidir áiseanna saor in aisce a léamh, a íoslódáil agus a ordú ar réimse leathan topaicí, sláinte ghnéis san áireamh
- Is láithreán gréasán de chuid FSS é **mychild.ie** a sholáthraíonn eolas ar gach gné den toirchis, sláinte naíonáin agus lapadáin, forbairt ghnéis sláintiúil san áireamh
- Is láithreán gréasán de chuid an Clár Bí Sábháilte é **staysafe.ie** a múintear i bhformhór na mbunscoileanna. Tá rannóg ann do thuismitheoirí
- Déanann an Roinn Oideachais agus Scileanna páirt-mhaoiniú ar **webwise.ie** agus tairiscítear comhairle agus eolas do thuismitheoirí agus scoileanna chun cabhrú leo sábháilteacht ar líne a chur chun cinn dá leanaí agus scoláirí

**Cúrsaí agus
Tacaíochtaí
Tuismitheoireachta**

- Comhairle Náisiúnta na dTuismitheoirí - Bunscoileanna (**CNT**) **www.npc.ie**
- Comhairle Náisiúnta na dTuismitheoirí – Iarbhunscoileanna (**CNTIB**) **www.npcpp.ie**
- Cumann Pleanála Teaghlaigh na hÉireann (**IFPA**) **www.ifpa.ie**
- Seirbhís BeLonG To Youth **www.belongto.ie**
- Líonra na hÉireann um Chomhionannas Trasinscne (**TENI**) **www.teni.ie**

Déan teagmháil le do leabharlann áitiúil

Tá na leabhair ar fad atá liostáilte sa leabhrán seo ar fáil agus is féidir iad a fháil ar iasacht saor in aisce ó líonra na leabharlann poiblí. Chun tuilleadh eolais a fháil faoi leabharlanna agus na seirbhísí atá ar fáil iontu féach ar www.librariesireland.ie

